

Ogrody botaniczne spełniające zarówno funkcje badawcze jak i rekreacyjne mają w Polsce wieloletnie tradycje. Historię powstania, teraźniejszość i plany na przyszłość usytuowanego w pobliżu Lasów Kabackich Ogrodu Botanicznego PAN przedstawia w majowym numerze miesięcznika „Problemy” A. Bogdańska.

„Ogród ma spełniać wiele funkcji. Własne prace badawcze prowadzone będą w ścisłej współpracy z wieloma ośrodkami naukowymi kraju, m. in. ze znajdującymi się w okolicach Warszawy placówkami, których profil badawczy dotyczy bezpośrednio rolnictwa, jak Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie czy Instytut Ziemniaka w Młochowie. Ogród jest także koordynatorem problemów międzyresortowych i kieruje badaniami, prowadzonym m. in. przez Instytut Dendrologii PAN w Kórniku i Instytut Botaniki UW.

Zarówno w swych planach naukowych, jak i ekspozycjach, pracownicy ogrodu zamierzają poświęcić wiele uwagi roślinom użytkowym. Prowadzone będą badania nad filogenezą roślin uprawnych i ich wyjściowymi formami dzikimi, wielu bowiem gatunkom roślin dzikich grozi wyparcie z ich naturalnych siedlisk. Przyczyną tego zjawiska są nie tylko takie znane powszechnie wpływy cywilizacji, jak zanieczyszczenie środowiska, ale także stosowanie nowych metod w rolnictwie — wprowadzanie innych odmian, rozpowszechnienie chemizacji. Stare odmiany nie wytrzymują konkurencji lub też wskutek zachodzących przemian następuje zmiana i zubożenie ich puli genowej. Istnieje więc realne niebezpieczeństwo bezpowrotnej utraty przez rośliny wielu cech korzystnych, takich jak odporność na niektóre choroby czy wysoką zawartość białka. Prowadzone będą badania nad możliwością gromadzenia

i przechowywania rezerw genowych, stworzeniem swoistego banku genów, z którego można by czerpać materiał do nowych krzyżówek. Zakłada się, że przy tego rodzaju opracowaniach zostaną zastosowane najbardziej nowoczesne metody matematyczne i elektroniczne. Dotychczasowe metody ochrony zagrożonego gatunku polegały na jego hodowli w warunkach zbliżonych do naturalnych. Powodowało to zmiany genetyczne wskutek mutacji i krzyżowania się osobników w bardzo niewielkiej populacji. Aby tego uniknąć, przewiduje się opracowanie metod, które pozwoliłyby na wprowadzenie nasion i innych organów rozmnażania w stan kryptobiozy, a w efekcie — przechowywanie ich przez dziesiątki lat, przy zachowaniu pełnej siły kiełkowania. Przewiduje się także opracowania materiału zielnikowego, w którym reprezentowana byłaby dana roślina w różnych fazach swojego rozwoju oraz podane byłyby informacje o cechach genetycznych każdej ze znanych form. Zielnik taki obejmuje zarówno rośliny dzikie, jak i uprawne. Powstanie także centralna kartoteka oraz kolekcja roślin dzikich i prymitywnych uprawnych (...).

Celem drugiej grupy badań prowadzonych w ogrodzie będzie poznanie wpływu, jaki środowisko skażone wywiera na roślinność oraz wyhodowanie nowych odmian, które mogłyby rosnąć w warunkach skażenia. Pierwsze kroki w tej dziedzinie już poczyniono — w wielu punktach Warszawy, m. in. koło pomnika Kopernika i na rondzie Aleje Jerozolimskie—Marszałkowska umieszczono niewielkie ogródki. Efektem tych badań ma być opracowanie najkorzystniejszego układu zieleni miejskiej, która pochłaniałaby różnorodne zanieczyszczenia a także tłumiła hałas. Przewiduje się również przygotowanie testów biologicznych, które wskazywałyby poziom zanieczyszczenia środowiska. Wykorzysta się do nich pewne gatunki roślin, reagujące na zwiększone stężenie określonego związku w atmosferze widocznymi zmianami morfologicznymi.

Równoległe z pracami naukowymi prowadzona będzie także działalność dydaktyczna i popularyzatorska. Młodzież szkolna i akademicka znajdzie tu bazę dla przeprowadzenia własnych doświadczeń. Z powszechnym zainteresowaniem spotkają się niewątpliwie organizowane w przyszłości wystawy, prezentujące właściwe rośliny do domowego ogródka, na balkon czy do wnętrza mieszkalnych. Oprócz przygotowanych ekspozycji, będzie można zasięgnąć opinii fachowca (...).

Dużym działem, który dopiero po wielu latach uzyskał swój kształt ostateczny, będzie 40-hektarowe arboretum. Znajdzie się tu około 1600—1800 gatunków, odmian i form drzew oraz krzewów. Będą one eksponowane zarówno w grupach, jak i pojedynczo. Poza tym pokazane zostaną różne pokroje drzew (np. kolumnowe, piramidalne, a także elementy szczególnie dekoracyjne u niektórych gatunków — zabarwione liście i kora, owoce. Na konkretnych przykładach przedstawione zostanie wykorzystanie drzew i krzewów do obsadzania alei oraz na żywopłoty. W części ogrodu — z pewnością bardzo chętnie odwiedzanej przez publiczność — znajdzie się 40-hektarowa kolekcja roślin ozdobnych, w której zostaną także przedstawione różne sposoby kompozycji ogrodu (...).

Obecnie rozwiązuje się najtrudniejsze, fundamentalne problemy, tworzy podstawy dla przyszłego rozwoju ogrodu. W roku ubiegłym wybudowano drogi dojazdowe oraz drogi wewnętrzne, stworzono zaplecze inwestycyjne, podłączono ogród do sieci telefonicznej, a także rozwiązano zaopatrzenie w ciepło i energię elektryczną. Rozpoczęto już prace nad materiałem roślinnym, założono pierwsze szkółki, posadzono drzewa i krzewy. I mimo, że na terenie ogrodu nie ma jeszcze warunków do prac naukowych (...) — można mieć pewność, że powstający Ogród Botaniczny będzie znaczącą placówką naukową stolicy, popularyzującą problemy biologii”.